

Willem van der Sluis

Voorbij Nestor, SmartCat en LibGuides

Een pleidooi voor een betere integratie van *digital history* in de bachelor Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen

In deze Hoog van de Toren houdt Willem van der Sluis een pleidooi voor een betere integratie van *digital history* in de propedeusefase van de bachelor Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Hij doet dit door de mogelijkheden van *digital mapping* te onderzoeken en de manier waarop dit vervolgens op een constructieve manier geïntegreerd kan worden in de leerlijn Historisch Onderzoek.

De term 'het digitale tijdperk' – één van de vele manieren om naar onze huidige tijd te refereren – heeft betrekking op de invloed van een breed scala aan digitale informatie- en communicatietechnologieën op de manier waarop onze huidige samenleving wordt vormgegeven. Logischerwijs geldt dit ook voor de belangrijke instituties binnen onze samenleving, waaronder de universiteit. Het zal dan ook geen docent of student ontgaan zijn dat digitale technologie tegenwoordig zowel van onschatbare waarde als van essentieel belang is voor de manier waarop historisch onderzoek wordt gedaan en les wordt gegeven aan de Nederlandse universiteiten. Toch wordt het niet ten volle benut.

In deze Hoog van de Toren onderzoek ik op welke manier digitale technologie beter geïntegreerd kan worden in de propedeusefase van de bachelor Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. Sinds dit studiejaar, 2016-2017, is er een nieuw traject gestart waarin aan de hand van vier opeenvolgende vakken (I: Inleiding; II: Vaardigheden; III: Debat; en IV: Bronnen[1)], beginnende historici kennismaken met 'het reflecteren op het hoe, waarom en wat van de beoefening van het vak geschiedenis' en 'wat er aan historisch onderzoek zoal mogelijk is, wat het behelst en vooral ook hoe dat in de praktijk werkt.' Deze vakken staan centraal in de leerlijn

Historisch Onderzoek en Historische Vaardigheden, maar vormen ook het begin van de leerlijn Metahistorische Reflectie. De focus van dit stuk ligt op de propedeusefase omdat dit de opmaat en de 'smaakmaker' is voor de rest van de studie.[2]

Digital history aan de RUG

In *History in the Digital Age* definieert co-auteur Toni Weller *digital history* als *'directly engaged with the role new digital technologies can play in presenting and representing the past, both in terms of the utilization of such technologies in scholarship and teaching, but also in considering new methodologies resulting from them.'* [3] Aan de hand van deze definitie kan worden gekeken in hoeverre beginnende historici tijdens de propedeusefase in aanraking komen met de verschillende manieren waarop digitale technologie een rol speelt in het presenteren en representeren van het verleden.

Ten eerste is er de facilitaire rol die de digitale leeromgeving, Blackboard (ook wel Nestor genoemd), speelt. Nestor biedt aan de ene kant een online depot voor vakinformatie zoals handboeken, artikelen, studiehandleidingen, opdrachten, video's, links naar websites en dient als evaluatie-instrument. Aan de andere kant vergroot Nestor de interactie tussen de docent en diens studenten door middel van mededelingen, discussie, quizzen en chat- en mailcontact.[4] Naast Nestor is andere facilitaire digitale technologie zoals het interactieve whiteboard en PowerPoint inmiddels gemeengoed geworden binnen het klaslokaal.

Ten tweede biedt digitale technologie de historicus een efficiënte en goedkope toegang tot primaire en secundaire bronnen door de toenemende digitalisering hiervan. Hiermee wordt de historicus blootgesteld aan een hoeveelheid informatie die twintig jaar geleden ondenkbaar zou zijn. Om hun weg hierin te vinden, krijgen de eerstejaarsstudenten uitleg over het gebruik van SmartCat, een online zoekmachine waarmee literatuur kan worden gezocht,[5] en LibGuides, een online platform waar naast secundair vooral ook veel primair bronmateriaal beschikbaar is.[6] Daarnaast staat het een ieder vrij om andere digitale archieven te raadplegen. Met de opgedane kennis worden studenten tijdens het vak Vaardigheden geacht zoekstrategieën te ontwikkelingen, met name online, om zo op een kritische manier de meest betrouwbare bronnen te vinden.[7]

Ten derde, en meer inhoudelijk voor de geschiedswetenschap, wordt

er tijdens het vak Inleiding aandacht besteed aan *Public History*. Hier wordt gekeken naar hoe en waar het algemene publiek – anders dan via de universiteit – in aanraking komt met geschiedenis. Het meest bekend zijn het bezoek aan musea, bibliotheken, parken en monumenten, deelname aan historische tours, het kijken van historische films en documentaires en het spelen van games in een historische context. Echter, het internet speelt een steeds grotere rol. Hoewel de nadruk tijdens het vak Inleiding vooral ligt op websites en blogs,[8] is het ook goed om te bedenken dat andere digitale projecten, zoals het virtuele museum, in opkomst zijn.[9]

Wat *digital history* nog meer te bieden heeft

Hoewel digitale technologie binnen de propedeusefase niet over het hoofd wordt gezien, blijven de mogelijkheden van *digital history* toch erg onderbelicht. Omdat de lengte van dit stuk het niet toelaat om meerdere digitale mogelijkheden te behandelen, ga ik enkel in op de rol die *digital mapping* kan spelen in het presenteren en representeren van het verleden . Aangezien digitale historici zich dit inmiddels hebben eigengemaakt als *'their favored computational tool'*.[10] Ook kijk ik hoe dit eventueel geïntegreerd kan worden in de leerlijn Historisch Onderzoek.

Net zoals dat *tijd* een belangrijk onderdeel vormt in het vak Inleiding[11], verdienen *ruimte* en *plaats* ook een belangrijke positie. Door de *spatial turn* in de jaren zeventig, die een centrale positie geeft aan ruimte en plaats voor het begrijpen van samenleving en cultuur, hebben ze aan hernieuwde belangstelling gewonnen binnen de geschiedwetenschap.[12] Wellicht niet geheel toevallig liep de ontwikkeling van digitale geo-ruimtelijke technologie hier parallel aan. Het begon in de jaren zestig met de opkomst van *Geographic Information Systems* (GIS): software die historici in staat stelt om historische bronnen met een gemeenschappelijke locatie op te slaan, te analyseren en te visualiseren aan de hand van digitale kaarten.[13] Helaas is het gebruik van GIS duur, complex en wordt het alleen ondersteund door Windows. Inhoudelijk wordt het bekritiseerd als te kwantitatief, de resultaten als te generaliserend en niet in staat tot het produceren van kennis.[14]

In de laatste decennia heeft de ontwikkeling in digitale geo-ruimtelijke technologie, met *tools* zoals Google Maps, MapQuest, CartoDB, Palladio en Neatline, niet stil gestaan. Volgens Stephen Robertson hebben deze *tools* niet dezelfde kwantitatieve oriëntatie als GIS en stellen ze historici in staat interactieve digitale kaarten te creëren met ongeëvenaard gemak. Naast

het feit dat verschillende soorten bronnen in geografische context kunnen worden geplaatst, biedt het ook de mogelijkheid om een selectie van bronnen in kaart te brengen, verschillende lagen van bronnen naast elkaar te leggen en in of uit te zoomen van individuele gebouwen tot gehele regio's. Dit maakt dat digitale kaarten kunnen worden gebruikt als '*research tools, a means of discovering as well as displaying knowledge.*'[15] *Digital mapping* heeft het mogelijk gemaakt om, aan de hand van interactieve kaarten, op een visuele manier ruimtelijke patronen te onthullen die niet zichtbaar zijn op basis van alleen het tekstueel analyseren van bronnen. Het kan dus nieuw inzicht verschaffen om vervolgens onze interpretatie van het verleden te herzien.[16]

Maar hoe deze digitale technologie te integreren in de leerlijn Historisch Onderzoek? Ryan Cordell geeft in het hoofdstuk 'How Not to Teach Digital Humanities' in *Debates in the Digital Humanities 2016* een aantal waardevolle inzichten. Op basis daarvan doe ik hier een aantal suggesties.

Ten eerste, rekening houdend met de structuur van het vak Inleiding, zouden ruimte en plaats, naast tijd, aandacht kunnen krijgen in een hoorcollege. Om eerstejaarsstudenten niet van zich te distantiëren, adviseert Cordell docenten om op theoretisch niveau niet in te gaan op de historiografie omtrent *digital history*. In plaats daarvan is het aantrekkelijker om digitale technologie te voorzien van historische context en dus in de lijn te plaatsen met andere belangrijke technologische veranderingen uit het verleden.[17] In combinatie met een overzicht van de huidige digitale technologie, bijvoorbeeld de *tools* van *digital mapping*, vormt dit een geschikte inhoud voor een eerstejaars hoorcollege.

Ten tweede adviseert Cordell om in de praktijk klein te beginnen. Binnen de werkcolleges van het vak Inleiding of Vaardigheden zou het dus effectiever zijn om specifiek aandacht te besteden aan een paar digitale *tools* in plaats van zoveel mogelijk *tools* te behandelen om vervolgens te eindigen met een oppervlakkig begrip van hoe ze werken.[18] Daarnaast is het belangrijk om digitale *tools* alleen te integreren binnen het huidige lesprogramma wanneer dit mogelijk is. Dit kan bijvoorbeeld door studenten aan de hand van opdrachten te laten experimenteren met één van de digitale geo-ruimtelijke *tools* of zoals Cordell adviseert *'by thinking locally'*, wat inhoudt opdrachten te koppelen aan bijvoorbeeld de bibliotheken, onderzoekscentra of andere projecten binnen de RUG, zoals de master *Digital Humanities*.[19]

Ten derde is het belangrijk om alles zo goed mogelijk te begeleiden. Het is volgens Cordell een misvatting dat de hedendaagse studenten als *'digital natives'* aangeboren technologische vaardigheden bezitten.[20] Het is namelijk

één ding om te weten hoe bepaalde digitale *tools* te gebruiken, maar een heel ander ding om te begrijpen waarvoor zij allemaal kunnen dienen. Het gaat dus niet om *"'how to use x tool,' though that is likely a part of it, but more "understanding how x functions, delineating its affordances and limitations, and then imagining y or z."*[21] Dit vergt voor docenten logischerwijs de nodige kennis van bepaalde *tools*. Het is daarom dan ook dat Cordell adviseert om klein te beginnen. Het kan niet zo zijn, en volgens Toni Weller *moet* het niet zo zijn, dat er van historici wordt verwacht dat ze iets worden wat ze niet zijn, namelijk computerwetenschappers.[22]

Conclusie

Zoals de studiehandleiding van het vak Inleiding duidelijk aangeeft biedt de propedeusefase van de bachelor Geschiedenis aan 'wat er aan historisch onderzoek zoal mogelijk is, wat het behelst en vooral ook hoe dat in de praktijk werkt.'[23] Ik heb in deze Hoog van de Toren geprobeerd door middel van *digital mapping* te laten zien wat er digitaal aan historisch onderzoek nog allemaal mogelijk is. Ook heb ik een aantal suggesties gedaan hoe dit binnen de bestaande structuur van de propedeusefase kan worden geïntegreerd om zo beginnende historici te laten zien hoe het in de praktijk werkt.

Ik ben ervan overtuigd dat er docenten en studenten nodig zijn die deskundig en bedachtzaam om kunnen gaan met de hedendaagse digitale *tools*, simpelweg omdat het op den duur onvermijdelijk is, maar vooral omdat ze van onschatbare waarde kunnen zijn voor historisch onderzoek. Door *digital history* op een constructieve manier te integreren in de propedeusefase van de opleiding Geschiedenis, worden toekomstige historici beter uitgerust voor het doen van historisch onderzoek en daarmee voor het leveren van een bijdrage aan de presentatie en representatie van het verleden.

Noten

1. Voor deze Hoog van de Toren ben ik in gesprek gegaan met dr. Anjana Singh, dr. Dorien Daling en dr. Erwin Karel, allen betrokken bij de propedeusefase, over de rol van digitale technologie binnen de opleiding Geschiedenis. Naast de inhoudelijke gesprekken heb ik ook inzage in de studiehandleidingen gekregen. Helaas waren de handleidingen voor de vakken Debat en Bronnen nog niet af. Hierdoor laat ik de invloed van digitale technologie op de historiografie en de enorme groei van '*digital born*' bronnen buiten beschouwing. Dr. Erwin Karel meldde wel dat dit

laatste nog in de kinderschoenen staat binnen de opleiding Geschiedenis, maar dat dit noodzakelijkerwijs in de toekomst aandacht verdient.

2. Studiehandleiding Historisch Onderzoek I: Inleiding. (Rijksuniversiteit Groningen: Faculteit der Letteren), 1.
3. Toni Weller, ed., *History in the Digital Age.* (New York: Routledge, 2013), 3.
4. http://www.rug.nl/let/organization/diensten-en-voorzieningen/ictol/innov practiceblackboard-(nestor) (geraadpleegd op: 21-11-2016)
5. https://rug.on.worldcat.org/discovery (geraadpleegd op: 21-11-2016)
6. http://libguides.rug.nl/history (geraadpleegd op: 21-11-2016)
7. Studiehandleiding Historisch Onderzoek II: Vaardigheden. (Rijksuniversiteit Groningen: Faculteit der Letteren), 11.
8. Studiehandleiding Historisch Onderzoek I: Inleiding, 14.
9. Zie voor meer informatie over het virtuele museum:http://www.museumserver.nl/ expositie/ (geraadpleegd op: 21-11-2016).
10. Stephen Robertson, "The Differences between Digital Humanities and Digital History" in *Debates in the Digital Humanities 2016*, eds. Matthew K. Gold en Lauren F. Klein (Minnesota: University of Minnesota Press, 2016), 293.
11. Studiehandleiding Historisch Onderzoek I: Inleiding, 8-9.
12. David J. Bodenhamer, "The spatial humanities: space, time and place in the new digital age" in *History in the Digital Age*, ed. Toni Weller (New York: Routledge, 2013), 25.
13. Bodenhamer, 25.; Robert C. Williams, *The Historian's Toolbox: A Students Guide to the Theory and Craft of History* (New York: Routledge, 2015), 182.
14. Bodenhamer, 27.; Robertson, 294.
15. Robertson, 295.
16. Robertson, 295, Williams, 183.
17. Ryan Cordell, "How Not to Teach Digital Humanities" in *Debates in the Digital Humanities 2016*, eds. Matthew K. Gold en Lauren F. Klein (Minnesota: Minnesota University Press, 2016), 461.
18. Cordell, 466
19. Cordell, 471-472.
20. Cordell, 469.
21. Cordell, 470-471.
22. Weller, 1.
23. Studiehandleiding Historisch Onderzoek I: Inleiding, 1.